

EMLÉKEZTETŐ

Az OKA hetedik üléséről (2007. június 13., SZMM, Tükörterem)

Napirend előtt

- **Fazekas Károly**, a kerekasztal elnöke köszöntötte a kerekasztal tagjait és az állandó meghívottakat. Külön köszöntötte a meghívott vendégeket: **Andor Mihályt**, a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Intézetének tudományos főmunkatársát, **Benedek Andrást**, a Budapesti Műszaki Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárát, **Ferge Zsuzsát**, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem professzorasszonyát, **Papp Ágnes**t, a Szakképzési Szemle főszerkesztőjét, és **Szenes Györgyöt**, az OKNT elnökét.
- **Az elnök ismertette a napirendet:** a mai téma **a szakképzés és a lemorzsolódás**; felkért előadó **Liskó Ilona**, aki 30 percben prezentálja az előzetesen kiküldött anyagot; felkért hozzászóló **Bihall Tamás**, aki 15 percben reflektálhat; **Varga Júlia** 10 percben kommentálja az elhangzottakat; ezt követi a vita.
- A napirendet a tagok egyhangúan elfogadták.
- Az elnök felkéri Liskó Ilonát, hogy tartsa meg előadását.

Liskó Ilona előadása:

A szakképzéssel kapcsolatos problémák feltárásához és megfogalmazásához érdemes szemügyre venni a **szakképzés fő determinánsait**:

- **a tradíciókat:**
 - mobilitási lehetőség az alsó társadalmi csoportoknak
 - ipari szakmákra koncentrált képzési szerkezet
 - szakképzési dominancia, igénytelen általános képzés
 - alacsony színvonalú szakmai képzés
 - szocializációs funkció: tekintélyelv, rend, fegyelem
- **a gazdasági átalakulás hatásait:**
 - a nagyipari háttér összeomlása (gyakorló helyek és munkahelyek száma radikálisan csökkent)
 - a szakmastruktúra átalakulása (tercier ágazat, szolgáltatás)
 - magasabb képzési igények (általános és szakmai)
- **oktatási expanzió hatásait:**
 - általános képzés meghosszabbodása
 - felzárkóztatás lett a szakiskolák feladata
 - a szociálisan hátrányos helyzetűek és a nehezen kezelhető gyerekek arányának megnövekedése

Ezen hatások következményeként olyan szakképzési rendszer alakult ki, mellyel tulajdonképpen valamennyi fél (a megrendelő / a munkaadó, a fenntartó / az oktatásirányító, a felhasználó / a gyerek vagy a szülő, az alkalmazott / a pedagógus) elégedetlen. A szakiskolába jelentkezők száma a '90-es évek közepe óta rohamosan csökken. **A szakképzés legfontosabb problémái** a következők:

- **bemeneti problémák:**
 - a szakiskolák népszerűtlensége
 - a szociálisan hátrányos helyzetűek arányának növekedése
 - a tanulási és beilleszkedési problémákkal küszködők arányának növekedése
 - a pedagógusok felkészületlensége az új oktatási és nevelési problémákra

- **a folyamat problémái** – a szakiskolai képzés három szakaszát tekintve:
 - általános képzés
 - ~ gyenge teljesítmény a tanulók részéről
 - ~ magas lemorzsolódási arányok
 - ~ kölcsönös elégedetlenség (a tanulók és pedagógusok között)

A legsúlyosabb problémának ezek közül a lemorzsolódás látszik. A '90-es években több mint kétszeresére nőtt a kimaradók száma a szakiskolákban, miközben minden más helyen csökkent ez a mutató. A lemorzsolódók döntő többsége hátrányos helyzetű diák, aki az iskola elhagyása után legnagyobb részt munkanélküliek lesz. De ha találnak is munkát, az többnyire csak valamilyen alkalmi feketemunka lesz.

- szakelméleti oktatás
 - ~ a tanulóknak hiányoznak az alapkészségeik a tananyag elsajátításához
 - ~ korszerűtlen a tananyag és elavultak a tankönyvek
 - ~ hiányoznak a felkészült szaktanárok
 - ~ hiányzik az elmélet és a gyakorlat összehangolása

A legnagyobb gondot az okozza a szakelméleti oktatás során, hogy a gyerekeknek a szakismeretek elsajátításához szükséges alapvető olvasási és számolási készségeik sincsenek meg. Ezeket a hiányosságokat a szakiskola nem tudja orvosolni.

- szakmai gyakorlat
 - ~ a gyakorlóléhelyek szerkezetének átalakulása
 - ~ a tanműhelyi képzés túlsúlya
 - ~ a külső gyakorlóléhelyek minősége erősen differenciált (közepes és nagyvállalkozások, kisvállalkozók, oktatási vállalkozók)

- **kimeneti problémák**
 - magas a pályakezdő munkanélküliek aránya
 - foglalkoztatásuk bizonytalan és perspektívtalan
 - a szakiskolai képzettség nem tekinthető befejezettnek
 - magas a kényszerűségből továbbtanulók aránya

A kormányzat is felismerte már a legtöbb problémát. A jelenleg készülöben lévő **kormányzati reformokra vonatkozó tervek** a következők:

- a szakmastruktúra regionális szintű fejlesztése
- a szakképzés infrastruktúrájára vonatkozó fejlesztések intézményi koncentrációja
- az oktatás minőségének intézményi szintű és országos mérése (rendszeres teljesítménymérés bevezetése)
- az oktatás hatékonyságának intézményi szintű és országos mérése (a végzetek pályakövetésének bevezetése)

Amellett, hogy ezek a törekvések nagyon fontosak és végrehajtandóak, a következő **kiegészítő javaslatokkal** kellene élni a kerekasztalnak:

- az általános és a szakmai képzés intézményi szintű szétválasztása
- alapképzési vizsga bevezetése
- hatékony hátránykompenzálás a szakmatanulásra felkészítő középiskolákban
- a lemorzsolódás csökkentése
- a lemorzsolódók reintegrációja

Bihall Tamás hozzászólása:

A szakiskolák feladata a **szakképzés társadalmi küldetésének teljesítése**. Ezt a funkcióját azonban **nem tudja ellátni**. Ennek valóban több oka van:

- a szakmák társadalmi leértékelődése
- a szakképzés társadalmi leértékelődése
- a szakiskolában tanulók számának csökkenése (a korosztály mindössze 20%-a végez szakiskolában, 1990-ben ez az arány közel 50%-os volt)

- szakmunkáshiány (miközben a lemorzsolódás miatt a 18/19 éves korosztály 24%-a szakképzetlen marad)
- a szakmunkások számának további csökkenése várható (10 év múlva a 15-19 éves korosztály száma negyedével csökken, a felsőoktatás expanziója elszívja az utánpótlást)

Megoldási módok a problémákra a következők lehetnek:

- szakképzés vonzerejének növelése
- a munka világába történő átmenet ösztönzése
- szakképzettek arányának növelése az ifjúsági képzésben
- évjárat 30%-a szerezzon szakiskolai végzettséget
- 9-10 osztályban a gyakorlati képzés arányának növelése
- szakmunkás életpálya-modell kialakítása

Alapvető fontosságú a **gazdaság és a szakképzés partneri együttműködése**, hiszen a szakképzésnek elsősorban a munkaerő-piaci igényeket kell kielégítenie, keresletvezéreltnek kell lennie. A munkaadók elégedetlensége nem is annyira a tanulók felkészületlenségéből fakad, mint inkább a képzések irányának, jellegének és súlypontjainak a piaci elvárásoktól való eltéréséből.

A szakképzés egyik alaproblémája valóban a **megfelelő szakmai gyakorlat hiánya**. Nemzetközi összehasonlításban is nagyon alacsony például a gyakorlati képzés óraszám, emellett pedig valóban igen differenciált az oktatás minősége az egyes gyakorló helyeken. Utóbbi probléma kiküszöbölésére a Kereskedelmi és Iparkamara nagy hangsúlyt fektet (1993 óta a kamara is szervez szakmai gyakorlatokat), fokozott ellenőrzésekkel próbálja ösztönözni a megfelelő színvonalú oktatást és megakadályozni a visszaéléseket.

A **tanulószerződés** intézményét – mely garancia lehet a tanulói érdekek érvényesítésére – általánossá kell tenni.

A szakképzés átszervezéséhez nélkülözhetetlen a **kormányzat, a Kamara és a Szociális és Munkaügyi Minisztérium együttműködése**. 2006 végén született keret-megállapodás a felek között, mely több megvalósítandó célt tűzött ki a szakképzés átszervezése érdekében, de természetesen további együttműködés szükséges.

Nagyban segítené a szakoktatás színvonalának emelését és növelné a szakmák általános elismertségét, ha sikerülne idehaza **néhány színvonalas szakmai versenyt** a gyakorlat részévé tenni. Külföldön erre nagyon szép példák vannak. A Kamara egyik legfőbb rövid távú célkitűzése, hogy az NFT II keretében támogatást nyerjenek ezek a szakmai versenyek.

Nagyon fontos a **gazdaság szerepvállalása** is a szakképzés megszervezésében, különösen a következő területeken:

- pályaorientáció
- munkaerő-piaci prognózisok készítése
- mérés, vizsgáztatás
- ellenőrzés

Ezek a területeken a már meglévő gyakorlat fejlesztésére és összehangolására van szükség. Egy példa: néhány hiányszakmában a **szakmunkások jövedelmi viszonyai** az elmúlt pár évben azonban folyamatosan javulnak. Néhány szakma esetében a kereseti viszonyok messze meghaladják a kezdő diplomások kereseti viszonyait. Ez is azt mutatja, hogy szakmunkásokra szükség van, és hogy már a gyerekek pályaorientációja során érdemes figyelembe venni a piaci viszonyokat.

Az **Új Magyarország Fejlesztési Tervben** a következő feladatok megvalósítása lenne a legfontosabb:

- a kis- és középvállalkozók képzési támogatásának megszervezése
- független vizsga- és kompetenciaközpontok kialakítása
- felnőttképzési szakmaszerkezet megújítása
- felsőfokú szakképzés támogatása

Varga Júlia hozzászólása:

Nagyon fontos momentum, hogy **hiányszakmák** éppen azért alakulnak ki, mert az adott szakmát végzettek túl nyomó többsége híján van a munkavállaláshoz szükséges alapkészségeknek, ez akadályozza meg őket a munkavállalásban. Tehát az a nagyon kis része a szakmunkásoknak, akik magas jövedelemmel

rendelkeznek, nem a szaktudásuknak, hanem feltehetően az alapkészségeik meglétének köszönhetik kiváltságos helyzetüket. **A lényegi kérdés az OKA számára** éppen az, hogy megoldást találjon a szakiskolák azon problémáira, melyek azt eredményezik, hogy az onnan kikerülő szakmunkások életpályájuk tovább részében nem tudnak elhelyezkedni a szakmájukban.

Fontos szempont az is, hogy **szakképzés nemcsak szakiskolákban folyik**. A középiskolai expanzió úgy ment végbe, hogy a szakiskolákba jelentkezők száma jelentősen csökkent, míg az érettségit is adó szakközépiskolákba jelentkezők száma jelentősen nőtt. Ennek eredményeként az utóbbi pár évben a szakképzettséget szerettek aránya a középfokon végzetek között visszaállt a '90-es évek elején tapasztalható szintre.

Feltehetően egyre többen felismerték, hogy **szakmát tanulni az érettségi megszerzésével együtt érdemes**. Erre bizonyíték az iskolai végzettség szerinti kereseti hozamok alakulása, illetve a fiatalok iskolai végzettség szerinti munkanélküliségi rátáinak alakulása, mely alapján az látszik, hogy valójában még az érettségítől sem várható az életpályaesélyek jelentős javulása az általános iskolához vagy akár a szakiskolához képest, azonban az érettségi belépőt jelent a továbbtanuláshoz, amitől a lehetőségek tényleges javulása várható.

Murnane és Levy amerikai közgazdászok 2004-es nagy, empirikus vizsgálatából az derült ki, hogy a **munkavállalók által elvárt munkafeladatok** – a legkülönbözőbb szakmákon belül is – egyre inkább a komplex kommunikációs és az önálló, szakértelmet igénylő gondolkodás képességét feltételezik az alkalmazottak részéről. Tehát egyre inkább az olyan alapkészségek megléte a fontos a munkaerő-piacon, melyek nem köthetők közvetlenül a szakmákhoz. Ezek fejlesztése – akár a szakképzésen belül, akár azon kívül – kulcsfontosságú a munkavállalási esélyek megteremtéséhez.

Köllő János 2006-os vizsgálata azt mutatta meg, hogy Magyarországon a legfeljebb **szakiskolát végzettek munkavállalási esélyei jelentősen alacsonyabbak azokon a munkahelyeken, ahol az elvárt írás-olvasási feladatok száma nagyobb**.

Vita:

Lannert Judit felhívta a figyelmet arra, hogy a lemorzsolódottak számáról nincsenek pontos adatok, ami a velük kapcsolatos reintegrációs politikának az alapját képezhetné. Emellett természetesen valamennyi megállapítást és **javaslatot szükséges a megfelelő adatokkal alátámasztani**. Az OKA-nak az „**evidence-based policy making**” mellett kell elköteleznie magát, vagyis meg kell tudni mutatnia, hogy a javaslatainak mi lesz a következménye. *Benedek András* szintén rámutatott a tényeken alapuló véleményformálás fontosságára. Az adatok értelmezhetőségével kapcsolatban *Horn György* megjegyezte, hogy a differenciált időpontokra vonatkozó adatokat érdemes lenne összevetni az immár harmadik éve létező egységes közoktatási statisztikai rendszer adataival, hogy ugyanazt mutatják-e.

Benedek András Varga Júliához hasonlóan úgy vélte, hogy **a szakiskolák alapvető problémája a gyerekek alapkészségeinek gyengesége**, amely megakadályozza őket a szakismeretek elsajátításában és a munkaerő-piaci érvényesülésben. Ezzel *Szenes György* is egyetértett annyi kiegészítést téve, hogy ennek a problémának a kezelése a szakképzés során is fontos, de alapvetően nem ez a megfelelő hely erre. Az általános iskolának lenne a feladata az írás, az olvasás és a számolás képességének az átadása. *Kertesi Gábor* szerint nincs tudományos bizonyíték arra, hogy a szakiskolai kudarcok honnan erednek, de azt lehet sejteni, hogy a gondok nagy része a gyerek korábbi fázisaiból származik. *Tölly Balázs* is csatlakozik ehhez a vonalhoz azzal, hogy az alapproblémákat hosszú távon csak a graduális képzés fejlesztése oldhatja meg.

Szenes György a szakiskolák legnagyobb közvetlenül kezelendő problémájának a majd 30%-os **lemorzsolódási arányt** tekinti, mely szerinte egyértelműen az eddigi oktatáspolitikai kudarc. *Köllő János* javaslata a lemorzsolódottak helyzetének kezelésére, hogy a foglalkoztatási szakszolgálatok azonnal vegyék listára a kiesőket és a munkaügyi központ, a szociális szolgálat és a térségben meglévő iskolai kapacitások együttműködésével szervezzenek képzést ezeknek a gyerekeknek. Nem kell őket visszaültetni az iskolapadba, hanem valamiféle készségfejlesztő kiegészítő oktatásban kell részesíteni őket. Ezt a rehabilitációs programot olyan segélykonstrukcióval is meg lehet támogatni, ami ösztönzi az érintetteket, a képzésben való részvételre és a sikeres előrehaladásra. *Horn György* szerint a kiesők támogatási rendszerébe az állam helyett a civil szférát kellene bevonni. *Tölly Balázs* is hangsúlyozza a lemorzsolódók visszavezetésének fontosságát.

Lannert Judit egyetértett *Varga Júliával* abban, hogy a kereszttal alapvetően a szakképzés problémáira keresi a választ, de **nem kell közvetlenül a szakképzés megvalósítására javaslatokat megfogalmaznia**. Például *Liskó Ilona* által bevezetésre javasolt **alapműveltségi tesztre** nem lenne szükség, ha sikerülne felállítani egy tisztességes mérés-értékelési rendszert, melynek keretében 10. osztályban is megmérhető

lenne a gyerekek tudása. *Szenes György* szerint azonban az alpműveltségi teszt bevezetése a szakvizsga mellett nagyon fontos lenne, hiszen garanciát jelentene a szakiskolák általános képzésének színvonalára is. Erre egy 10. osztályban elvégzett kompetenciamérés nem lenne elegendő. *Horn György* szerint abban a képzési formában, ahol felmerül társadalmi követelményként az általános ismeretek egy meghatározott szintjének az elsajátítása, ott az iskola befejezésekor lennie kell valamilyen társadalmi kontrollnak efelett. Ez többféle formában testet ölthet: lehet alapvizsga, lehet mérés, lehet egyéni kontroll, vagy intézményi kontroll.

Lannert Judit szerint elhamarkodottnak és megfontolatlanak tűnik az is, hogy előre meghatározzuk azt, hogy **30%-nyi szakmunkás végzettségű gyerekre van szükség** kohorszónként, ahogyan azt *Bihall Tamás* javasolta. A cél nem egyszerűen az, hogy növeljük a szakiskolákba beiskolázott gyerekek számát. Sokkal inkább az, hogy a képzés színvonalának emelésével érjük el azt. Ez utóbbit pedig nem feltétlenül csak közvetlenül a szakképzésre irányuló intézkedésekkel lehet elérni. Ez a gondolat egybeesik *Varga Júlia* megállapításával, miszerint a szakiskolákban felmerülő problémák kezelését érdemes a közoktatási rendszer alsóbb szintjein kezdeni. Ehhez csatlakozott *Benedek András* is. *Horn György* azzal egészítette ki ezt a vitát, hogy érdemes szétválasztani, hogy mi tekinthető a szakiskola sajátos gyengeségeinek és mi tekinthető a közoktatási rendszer egészére kiható genetikusan kódolt betegségeknek. A gyógyírt ugyanis ennek megfelelően kell keresni.

Szenes György fontosnak tartja leszögezni, hogy **a szakképzés problémája tulajdonképpen a szakiskolák problémáját jelenti**, tehát a szakközépiskolákban folyó szakképzésre mindezek az állítások nem vonatkoznak. *Horn György* ehhez csatlakozva megjegyezte, hogy ez a napirend valóban a szakiskolák szegregációs problémájával foglalkozik elsősorban, és nem ejt szót például a szakmai modernizáció kérdéseiről, mely már a szakközépiskolákban folyó képzéseket is érintené. Erre talán érdemes lenne egy külön ülést rászánni. *Kertesi Gábor* szerint a szakképzés problémája nem választható szét, a szakiskola problémáit különtárgyalni lehetetlen és értelmetlen is. *Csapó Benő* arra is felhívta a figyelmet, hogy a felsőfokú oktatási intézmények is végeznek szakképzést a rövid távú túlélés érdekében. Ezzel tulajdonképpen versenytársai a középfokú szakképzésnek, hiszen több szakon ún. felsőfokú szakmunkásokat képeznek. Felül kellene vizsgálni ezeket az akkreditációkat és a mögöttük húzódó érdekeket. *Liskó Ilona* egyetértett abban, hogy a szakközépiskolai és a felsőfokú szakképzési programok is figyelmet érdemelnek, de erre valóban külön napirendet érdemes szentelni.

Benedek András hangsúlyozta **a szakiskolák problémájának azon gazdasági vonatkozását**, hogy az onnan kikerülő gyerekek tartósan nem tudnak elhelyezkedni a munkaerő-piacon, illetve csak inkongruens foglalkoztatásra van esélyük. Ez társadalmi és gazdasági szempontból is hihetetlenül komoly feszültségforrás. *Kertesi Gábor* ezt a megállapítást nem tudja elfogadni megalapozott érvelésnek, mert nincs olyan megbízható, nagymintás adatbázis Magyarországon, melyen ezt a dolgot meg lehetne mérni. *Bihall Tamás* szerint a statisztikai adatsorok pontos ismerete nélkül is tudni lehet, hogy magyar foglalkoztatottsági szint messze alulmúlja az európai átlagot, amit a lehető leggyorsabb úton orvosolni kell. Ez elementáris társadalmi és gazdasági érdek. Ennek értelemszerűen vannak a közoktatásra vonatkozó kritériumai.

Benedek András fontosnak tartotta kiemelni, hogy **a szakképzés egy kettős finanszírozású rendszer**. A szakiskoláknak egyfelől rengeteg pénze van a szakképzési hozzájárulásból és egyéb extraforrásokból, melyek magas színvonalú infrastruktúrát tesznek lehetővé számukra. Másfelől viszont a szakiskolák egy alapvetően szegény közoktatási rendszerbe integráltak működnek. Egyrészt tehát ragyogó eszközeik és laborjaik vannak, másrészt viszont napi problémákkal küzdenek a fenntartás terén. **Ez a kettősség megjelenik például a pedagógusok felkészültségében is**. Egyrészt európai szinten is korszerűnek számító eszközöket kell tudni alkalmazniuk munkájuk során, másrészt viszont a közalkalmazotti státusz ugyanúgy ellenőztönzője a magas szakmai színvonalú pedagógusi munkának, mint a közoktatás egyéb területein.

Benedek András kiemelte **a szakképzési rendszer rendkívüli diverzifikáltságát**, mely átláthatatlanná, rugalmatlanná és pazarlóvá teszi a működését. Más társadalmi hálózatokhoz hasonlóan, érdemes lenne ezen a téren is megfontolni a racionalizálásban rejlő lehetőségeket. *Horn György* megjegyezte például, hogy már nemcsak a Kamara, hanem egyéb piaci szervezetek (pl.: Biztosító Szövetség, Paksi Atomerőmű, T-Com) is létrehozta szakképző intézményeket. Ezek hatékonyságát és szerepét a teljes rendszerben fontos lenne feltérképezni, hiszen hasznos tapasztalatokat adna a piac felől érkező kezdeményezések hasznosságáról.

Benedek András egyetértett *Liskó Ilonával* abban, hogy az általános és a szakképzés irányításbeli, szervezeti és működésbeli szétválasztása megoldás lehet a **tanulók alapkészségeiben lévő hiányosságok kezelésére**. Azonban megjegyzi azt is, hogy ez irányba hathatnak azok az intézkedések is, melyeket most igyekszik elfogadni az országgyűlés. De például a tankötelezettség kiterjesztése is lehetőséget ad a probléma kezelésére. *Szenes György* nem ért egyet *Liskó Ilonával* abban, hogy **az általános képzést és a szakképzést élesen szét kellene választani a szakiskolákban**. Szerinte nincs arra példa a nemzetközi gyakorlatban,

hogy 16-18 éves korban kezdődjék a szakmai ismeretek elsajátítása. Ez túl kései lenne a speciális motorikus képességek elsajátításához. **A két típusú képzésnek párhuzamosan kellene futnia** már a 9. osztálytól, szakmacsoportos alapképzéseket kellene kialakítani. A szakiskolai fejlesztési program egyébként ennek a kialakítására törekszik. *Köllő János* kiállt emellett a vélemény mellett, hogy a szakiskolákban **különös hangsúlyt kell fektetni az általános képzésre**, ami a képzéstípusok szétválasztásával oldható meg a legeredményesebben. A felmérések egyértelműen azt mutatják ugyanis, hogy a munkaadók az általános képességeket és készségeket hiányolják leginkább az alkalmazottakból. A keresetek iskolai végzettség szerinti alakulása is azt mutatja, hogy a piac az általános képzettséget jól megfizeti, míg az azt kiegészítő szakismereteket nem fizeti meg jól. Vagyis az általános képzettséget érdemes fejleszteni. *Horn György* csatlakozik *Szenes György*hez annyiban, hogy *a szakképzés 13. osztálytól való oktatása valóban túl kései* és egyedi megoldásnak számít a nemzetközi gyakorlatban. Kiemelte még azt is, hogy a szakmai gyakorlat jelenlegi, piackonform rendszerben folyó megoldása helyett kívánatos lenne a nagyobb pedagógiai kontroll alatt álló, iskolai gyakorlati képzés irányába ösztönözni a rendszert. *Csapó Benő* megjegyezte, hogy *ha teljes középiskolai expanzióra* számít a kerekasztal, akkor pontosan meg kell terveznie ezt a folyamatot és végig kell gondolni, hogy azt a távoli jövőben, középtávon vagy a közeljövőben képzele el, mert annak megfelelően kell például bevezetni a 12. évfolyamos általános képzést. Az is fontos kérdés, hogy egy ilyen rendszerben, **hol kap helyet a szakképzés**. Ennek nagyon sok módja képzelhető el, különféle példák vannak külföldön. Hozzátette azt is, hogy ma már az érettségi szinte alapkövetelménynek tekinthető egy demokratikus berendezkedésű piacgazdaságban. El kell valahogy fogadtatni az **érettségizett kékgalléros** létjogosultságát. *Bihall Tamás* csatlakozott ehhez a véleményhez és hozzátette, hogy Európában szinte mindenhol a polgári középosztály része a szakmunkás. A kerekasztalnak most tulajdonképpen az a feladata, hogy újrafogalmazza a szakmunkásról alkotott képet Magyarországon. Ez nem csak társadalmi, de gazdasági érdek is. *Szenes György* szerint azonban **a populációnak mindig lesz egy olyan 25%-a, aki képtelen leérettségizni**. Ezt el kell fogadni, és megoldást kell találni arra, hogy ők is kitöltsék a 18 évnyi tankötelezettséget, valamint hogy ők is alkalmazhatóak legyenek a munkaerő-piacon. *Csapó Benő* határozottan visszautasította ezt a véleményt és elfogadhatatlannak tartotta, hogy ilyen szellemben szerveződjék át egy közoktatási rendszer. *Brassói Sándor* szerint az átalakítások irányának kijelölése szempontjából az egyik legfontosabb kérdés az, hogy az iskolarendszer az átalakítások után **képes lesz-e jelentősen visszaszorítani, felszámolni azt a 20%-nyi réteget** a társadalomban, akik jelenleg – sokféle okból kifolyólag – valóban nem képesek eljutni az érettségiig. Az ad okot a kétségre, hogy a rendszerben olyan mélyen gyökerező indítatások és motiváló erők működnek, melyek az oktatáspolitikai legjobb szándékú törekvései ellenére is folyamatosan újra termelik a szegregáció és az esélyegyenlőtlenségek különböző formáit. Talán a szakiskolák problémáit sikerül megoldani, de a rendszer akkor újabb utakat fog találni, a lemaradók szelektálására. Erre már érdemes előre gondolni. Egy új rendszerre való átállás megkönnyítése végett **először talán érdemes a szakiskola jelenlegi formáit fenntartani** és ott felzárkóztató programokat szervezni a problémák kezelésére. Az átmenet egy hosszabb folyamat lesz, melynek a végén remélhetőleg felszámolhatóak lesznek a szakiskolák jelenlegi formái. A kerekasztal éppen megfelelő fórum arra, hogy egy ilyen **átmenetnek a közép- és hosszú távú stratégiáját kidolgozza**. A kormányzatnak pedig pragmatikusnak kell lennie a végrehajtásban, mert a rendszer magától egész biztosan nem fogja kitermelni az elfogadható megoldásokat. *Liskó Ilona Brassói Sándorra* reagálva határozottan kiállt emellett, hogy a jelenlegi szakiskolai rendszer nem tartható fenn tovább még rövid távon sem. Szerinte most van a reform ideje és helye. Emellett hangsúlyozta, hogy az általa megfogalmazott javaslat célja éppen az volt, hogy konkrét megoldást kínáljon szakiskolák helyzetének rendezésére. Szerinte akkor újabb utakat találni kellene a megoldás, amely szakmatanulásra vagy érettségire készít fel igény szerint. Tehát ennek hosszú távon lehet a következménye érettségi mindenki számára, de rövid távon egyelőre csak az általános képzés kiterjesztése a lényeg, ami után mindenki eldöntheti, hogy érettségizik és továbbtanul felsőoktatásban vagy esetleg alpműveltségi vizsgát tesz (a javaslatban ez opcionális) és valamilyen szakképző intézetben tanul tovább. Ez utóbbiak – a javaslat szerint – regionálisan szervezett intézmények lennének, melyek felnőtt képzési centrumokká is válhatnak.

Horn György fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy **a szakiskolák jelenleg tulajdonképpen a tudatos szegregáció intézményei**. Mivel nincs tisztázva, hogy meddig tart az általános képzés az iskolarendszerben, a szakiskolák lehetőséget jelentenek arra, hogy 8. osztály után a gyerekeknek egy bizonyos csoportja szegregált módon kikerüljön az egyébként a 18 évig tartó egységes iskolarendszerről. Az egyik legfontosabb elvárásnak a kormányzattal szemben tehát annak kell lennie, hogy pontosan meghatározza az általános képzés felső határát, függetlenül attól, hogy hol kezdődik a szakképzés.

Köllő János annyival egészítené ki a diagnózist, hogy **a szakiskolák piaci értékvesztése** nagyrészt abból fakad, hogy a gyerekek képességei átlagosan rosszabbak, mint az előző évtizedekben. *Csépe Valéria* pszichológiai szempontból határozottan elutasítja azt a megállapítást, hogy egy adott életkori csoportnak a képességei romlanának. A képesség szó használata ebben a megfogalmazásban teljesen helytelen. A

képesség megismerő funkciók, motoros funkciók, motoros képességek rendszere, mellyel mindenki rendelkezik. Ezekre alapozva alakíthatók ki készségek. A kompetencia a képességalapon megszerzett készségeknek az alkalmazása, ami jó esetben helyzetfüggetlen (csak tudásfüggő). Ha gyerekek olvasási képességei hosszú időtávon át folyamatosan romlanak, az a közoktatás minőségének romlását jelzi, tehát a kapcsolat fordított a szakiskola és a gyerekek képességei között, bár az igaz, hogy szakiskola nem egyedüli okozója a problémának. A kerekasztal éppen ennek a rendkívül bonyolult és összetett problémahalmaznak a feltárására hivatott.

Köllő János felhívta a figyelmet arra, hogy **2005-ben például a szakmunkásoknak a 2%-a keresett többet, mint egy átlagos diplomás**. Ez kb. 20 ezer embert jelent, ami kifejezetten sok esetben tűnhet. Azonban ez csak 2%-a a szakmunkásoknak, ami elenyésző kisebbségnek tekinthető. Ebből az adatból elhamarkodott azt a következtetést levonni, hogy hiányszakmák vannak, ahol a bérek az égbe szöknek. Ha valóban szakmunkáshiány lenne egyes szakmákban, akkor már megemelkedtek volna a bérek és nemcsak a szakmunkások 2%-ának esetében. A szakmunkáshiányról beszámoló adatok tehát feltehetően tévesek, módszertanilag elhibázott felvételekből keletkezett számok. Vagy ha nem tévesek, akkor az a probléma, hogy a szakiskolák már egy jó ideje – amióta a szakmunkáshiányról szóló jelzések jönnek, kb. 10-15 éve – nem tudnak olyan szakmunkásokat kitermelni, akiknek a piac megfizetné ezeket a megemelkedett béreket. Valójában mindkét esetben súlyos a probléma. *Kertesi Gábor* pontosítás- és kiegészítésképpen hozzátette, hogy a '92 óta rendelkezésre álló igen bőséges és részletes foglalkoztatási adatok alapján az állapítható meg, hogy a szakiskolát végzettek esetében a relatív foglalkoztatási hányad folyamatosan csökkent vagy stagnált a rendszerváltás óta. A szakiskolát végzettek kereseti előnye a legfeljebb 8 osztályt végzettekhez képest stagnált, az érettségizettekhez és diplomásokhoz képest azonban jelentősen csökkent. Mindeközben az iskolák kiáramlási adatai alapján folyamatosan csökkent a szakvégzettséggel rendelkezők kínálata. Ebből egyenesen következik, hogy a szakmunkások iránti kereslet is csökkent a kérdéses időszakban. Tiszta tudományos evidenciával állunk szemben, melyet nagyon nehéz megkérdőjelezni.

Szenes György felhívta a figyelmet arra, hogy a szakképzés átalakítására **már eddig is történtek intézkedések**. Az NFT I. keretében például több milliárdot sikerült elkölteni fejlesztésre: például új országos képzési jegyzéket állítottak össze, kompetencialapú tananyagokat sikerült kidolgozni. *Horn György* ehhez csatlakozva kiemelte, hogy az elmúlt évtizedben jelentős közoktatás-politikai és iskolai paradigmaváltás ment végbe, melyek különféle intézkedésekben öltöttek testet és nagy változásokat, átalakulási folyamatokat indítottak el. A kerekasztalnak – túl a jelenlegi helyzet megítélésén – arról is nyilatkoznia kell, hogyan értékeli ezeket az intézkedéseket, és hogy a nagy változásokkal mire számít. A most napirenden lévő szakképzési törvény módosítása kapcsán például érdemes lenne végiggondolni, hogy az irányítás ágazati szétválasztása milyen hatásokkal járna a rendszerre nézve. A fejlesztési programokban felhasznált pénzekkel kapcsolatban pedig azt fontos megjegyezni, hogy még folynak ezzel kapcsolatban a hasznosulási vizsgálatok, de azt már most lehet tudni, hogy a fejlesztések nem érintették sem az intézmény működési mechanizmusainak lényegét, sem a szabályozás kérdéseit, sem az iskolaszervezetet. Alapvető változások tehát nem várhatók tőlük.

Horn György felvetette, hogy kerekasztalnak foglalkoznia kellene azzal a problémával, hogy gyerekek gyakran többszöri szakképzéssel, kvázi értelmetlenül maradnak benn a rendszerben.

Horn György élt egy javaslattal arra vonatkozóan is, hogy a legyen kötelező valamennyi Nemzeti Fejlesztési Tervből kialakított **szakmai fejlesztési anyagot** változatlan formában, szabadhasznosításra elérhetővé tenni az érdeklődők (szülők, gyerekek, iskolák) számára, hogy szabadon használhassák azt. Ez kiindulópontja lehet valamiféle autonóm önfejlesztés kibontakozásának.

Tölly Balázs azzal a konkrét javaslattal él, hogy a szakiskolák és a szakközépiskolák is kapcsolódhassanak be az Arany János Kollégiumi Programba.

Lannert Judit és *Kertesi Gábor* is megjegyezte, hogy **nem lehet pontosan mérni a szakiskola hozzáadott értékét**. *Kertesi* szerint egy tisztességes pályakövetéses rendszerrel meg lehetne oldani ezt a problémát. 2006 őszén indult egy ilyen 10 ezer gyerek lekérdezésével, ezt a vizsgálatot ki lehetne bővíteni.

Kertesi Gábor felhívta a figyelmet arra, hogy megkülönböztetés nélkül használjuk a szakismereti tárgyak és az elméleti tárgyak fogalmait. Az valóban közös bennük, hogy általában **elavult tananyagra** épülnek és tankönyveik a legtöbb gyerek számára értelmezhetetlenek. A szakiskolai tananyagot alapjaiban kell megváltoztatni.

Kertesi Gábor azt javasolta, hogy mielőtt Magyarország óriási **kompetenciafejlesztő programokat** dolgoz ki, néhány jól megkonstruált modellkísérletet kellene végrehajtani előtte, melynek a következményeit tisztességesen le is lehet mérni. Ez a kérdés részben kapcsolódik a már emlegetett „evidence based policy” igényéhez.

Brassói Sándor fontosnak tartotta kiemelni, hogy a szakiskolákban **a tanári gárda is éppoly kontraszelektált**, mint az összegyűjtött gyerekek tábora, ami tovább mélyíti a problémákat. Ezekről a pedagógusoktól sajnos nem várható, hogy kezelni tudják a diákság problémáit. Felkészült nevelőkre van szükség, akik rendelkeznek mindazzal a korszerű szaktudással, ami a problémás gyerekek kezeléséhez szükséges.

Brassói Sándor felvetette az **általános iskolai pályaorientáció** megszervezésének ötletét, mely már időben segítséget, támogatást nyújthatna a gyerekeknek és a szülőknek a továbbtanulást illetően. Segítené az információgyűjtést, a tájékozódást és a megalapozott döntést. Emellett a kormánynak ki kell alakítani azokat a formákat, ami a tanulók mobilitását segíti, már a középiskola-választáskor is. Hiszen jelenleg általánosságban a távolság a legerősebb tényező a továbbtanulási döntés során, nem az érdeklődés vagy a képességek.

Napirenden kívüli kérdések:

Az **elnök javaslatot tett** arra vonatkozóan, hogy a kerekasztal-tagok **írásban is tegyék** meg kiegészítéseiket az elővezetett tanulmányhoz, hogy az előadó beépíthesse azokat a munkába, szavazás pedig majd csak az újrafogalmazott javaslatokról lesz.

A következő ülés **június 26-én** kedden reggel **9 órakor** lesz.

Téma: **Kisiskoláskori fejlesztés.** Előadó: **Nagy József**

1. melléklet

Jelenléti ív, június 13.

Fazekas Károly	+
Ádám György	-
Árok Antal	+
Bajzák Erzsébet M. Eszter	-
Bihall Tamás	+
Csapó Benő	+
Csépe Valéria	+
Hankiss Elemér	+
Havas Gábor	+
Herczog Mária	-
Horn György	+
Kárpáti Andrea	-
Kertesi Gábor	+
Köllő János	+
Lannert Judit	+
Liskó Ilona	+
Nagy József	+
Nagyné Román Margit	+
Nahalka István	-
Révész Magdolna	-
Tölli Balázs	+
Varga Júlia	+
Vasa László	-